

Een Europese Pijler van Sociale Rechten: De laatste kans voor een Sociaal Europa ?

Voorwoord

BAPN volgt met haar werkgroep BAPN EU2020, waaraan mensen in armoede uit de verschillende landsdelen deelnemen, het Europees (sociaal) beleid en de potentiële impact op armoede nauwgezet op.

Een terugkerende vaststelling is dat dit Europees sociaal beleid slagkracht mist, en telkens ondergeschikt is aan een financieel-economische beleid, met soms desastreuze gevolgen voor mensen in armoede. Tekenend hiervoor zijn de teleurstellende resultaten in het kader van de armoededoelstelling Europa 2020.

Vandaar waren we dan ook hoopvol toen we Commissaris Marianne Thyssen haar ambitie voor een “Social Triple A” hoorden vermelden tijdens haar ingangsspeech. Vol verwachting keken we dan ook uit naar initiatieven die dit zouden concretiseren. Voorzitter Juncker kondigde bij zijn State of the Union in 2015 een Europese Pijler van Sociale Rechten aan.

Op 8 maart 2016 startte de Europese Commissie een openbare raadpleging over de Europese pijler van sociale rechten. (EPSR) Een eerste voorlopig ontwerp werd ter beschikking gesteld.

In 2015 hebben we in het kader van de Europese Ontmoeting van mensen in armoede reeds gewerkt omtrent een mogelijke pijler (toen circuleerde nog de term “Sociale Standaarden voor Europa”), en dachten we samen met mensen in armoede na wat een dergelijke pijler zou moeten omvatten, én hoe die geïmplementeerd zou moeten worden. Vanuit deze insteek bekeken we de documenten die vandaag voorliggen. Deze nota geeft hieromtrent een reactie, en vormt ook de basis voor onze input in het kader van de openbare raadpleging.

Inleiding: Uitdagingen voor de sociale pijler

BAPN verwelkomt de intentie om de sociale rechten in Europa te versterken, om te komen tot een “triple A” op sociaal vlak, via een opwaartse convergentie.

Toch zijn we enigszins teleurgesteld in de documenten die nu voorliggen, die bovenstaande ambitie onvoldoende vertalen in concrete acties die effectief een opwaartse sociale convergentie zouden moeten realiseren.

- Europa staat op een breekpunt, het voortbestaan zelf wordt bedreigd, de Brexit en het **voelbaar wantrouwen van de Europese burgers** in diverse lidstaten getuigen hiervan. Eén van de oorzaken hiervan is volgens ons de sociale crisis van Europa: teveel burgers leven in armoede, de armoede neemt extreme vormen aan, en Europa geeft hier geen antwoord op, integendeel, voor veel burgers ligt het Europees financieel beleid aan de basis hiervan. Het is hoog tijd dat **Europa aantoonbaar positief het verschil te kunnen maken**, en dit effectief realiseert met een beleid waarvan de positieve gevolgen voelbaar zijn in het leven van de “gewone man” in het algemeen, en mensen in armoede in het bijzonder.
- Deze **sense of urgency** ontbreekt momenteel, er kan maar een antwoord geboden worden op de huidige crisis, door ze ten volle te herkennen en erkennen. Zoals er daadkrachtig gereageerd werd op de financiële crisis, is nog **meer daadkracht nodig** om Europa te redden uit deze sociale crisis.
- In de documenten die nu voorliggen met betrekking tot de sociale pijler lijken soms de **sociale doelstellingen nog steeds ondergesneeuwd onder de economische doelstellingen**. De sociale opwaartse convergentie lijkt nodig om de economie veerkrachtig te maken, zodat deze beter bestand is tegen de crisis. We pleiten ervoor de **sociale dimensie, armoedebestrijding en sociale rechten, als prioritaire doelstelling** op zich vooraan te plaatsen.
- De **link met ander EU beleid is onduidelijk**. Eerst en vooral met het financieel beleid: vaak zien we dat dit negatieve effecten heeft en leidt tot sociale ongelijkheid en armoede, bijvoorbeeld de strenge eisen op vlak van begrotingsdiscipline. Zal de pijler van sociale rechten hieraan ondergeschikt zijn, of integendeel als een extra impact analyse fungeren ?
- Ook de link met de **strategie Europa 2020** is onvoldoende duidelijk. We blijven pleiten om toch alles in het werk te stellen om de armoededoelstelling zoveel mogelijk te realiseren, de pijler voor sociale rechten zou tevens hiertoe concreet moeten bijdragen.

- Het statuut van de EPSR is eveneens onduidelijk, weinig concreet, en weinig ambitieus. Het verleden heeft aangetoond dat soft law onvoldoende is om een verschil te maken op sociaal vlak. De bevoegdheidsdiscussies zijn voorbij gestreefd: enerzijds grijpt Europa vandaag reeds verregaand in op de budgettaire en dus fiscale politiek die de lidstaten (moeten) voeren, anderzijds zien we dat –indien de politieke wil er is- een bevoegdheidsverruiming snel gerealiseerd kan worden.
- Er dient een gedragenheid en een gedeelde verantwoordelijkheid gerealiseerd te worden binnen de lidstaten en de verschillende bestuursniveaus.

Consultatie

1. Wat zijn voor u de dwingendste prioriteiten op sociaal en werkgelegenheidsvlak?

maximaal 2000 teken(s)

- Het verzekeren van een toereikend (om menswaardig te kunnen leven) en toegankelijk (voor iedereen in Europa) inkomen
- De groeiende ongelijkheid op vlak van inkomen en vermogen in en tussen de lidstaten tegengaan
- Nood aan sterke, toereikende sociale beschermingssystemen, die zowel een hoog als een breed niveau van bescherming bieden, voor wie werkt, en wie niet werkt. Beschouw dit als een sociaal recht, en koppel dit niet aan voorwaarden in termen van activering.
- De nood aan universele, kwaliteitsvolle diensten (oa. op vlak van huisvesting en gezondheid). De toenemende privatisering en vermarkting dreigt deze te verzwakken, het is prioritair om deze tendens terug te draaien.
- Creëer kwalitatieve duurzame tewerkstelling, en het kader dat ondernemingen aanzet deze te creëren, en bestrijd onzeker, slecht betaald, ongezond werk (hamburgerjobs, zero hours contracts...)

2. Hoe kunnen we met de verschillende sociale en werkgelegenheidssituaties in Europa rekening houden?

maximaal 2000 teken(s)

- Realiseer effectieve stappenplannen voor en samen met de verschillende lidstaten om een hoger niveau op sociaal vlak en vlak van werkgelegenheidssituaties te realiseren. Neem daarbij de best presterende lidstaten als streefdoel. (Effectieve opwaartse convergentie)
- Leg minima vast op sociaal vlak (waaronder sociale bescherming, toegang tot kwaliteitsvolle diensten, minimumlonen, kwaliteit van de werkgelegenheid...) waar alle lidstaten moeten aan voldoen, ambitieus maar haalbaar, ook voor de slechtst presterende lidstaten, leg een stappenplan vast waarbij de minima telkens stijgen.
- Maak werk van een effectieve sociale impact analyse (ex ante en ex post), die maatregelen waar nodig bijstuurt.
- Maak werk van een effectieve implementatie van de Aanbeveling rond Actieve Inclusie, waarbij de nadruk ligt op de gelijkwaardigheid van de drie pijlers, dus adequaat en toegankelijk inkomen, kwalitatieve toegankelijke diensten én inclusieve arbeidsmarkten (in plaats van een enge, sanctionerende benadering van activering).

3. Is het EU-acquis actueel en ziet u ruimte voor verdere EU-actie?

maximaal 2000 teken(s)

- Het acquis maakt de achterstand duidelijk die Europa opgelopen heeft op vlak van sociaal beleid. Bijna alle sociaal beleid blijft soft en met erg weinig impact. Daarentegen grijpt het economisch financieel beleid wel in op de sociale realiteit in de lidstaten.
- Een aantal beleidsinstrumenten zijn potentieel sterk, maar moeten een sterker statuut krijgen, bijvoorbeeld de Aanbeveling voor Actieve Inclusie
- Een aantal beleidsinstrumenten ontbreken nog, prioritair is de realisatie van een Kaderrichtlijn omtrent toereikende en toegankelijke Minimum Inkomens.

4. Wat zijn volgens u de meest vernieuwende tendensen?

tussen de 1 en 3 kiezen

Demografische tendensen (bv. vergrijzing, migratie)

Veranderende familiale patronen

Nieuwe vaardigheidsvereisten

Technologische veranderingen
Toenemende wereldwijde concurrentie
Arbeidsparticipatie van vrouwen

Nieuwe vormen van werk

Ongelijkheden

Andere

5. Wat zijn volgens u de belangrijkste risico's en kansen die verband houden met deze tendensen?

maximaal 2000 teken(s)

Nieuwe vormen van werk

Er is een voelbaar gebrek aan kwaliteitsvolle duurzame jobs, mensen in armoede hebben hier weinig tot geen toegang toe. Tegelijk voelen ze een toenemende druk om zogenaamd “geactiveerd te worden”, gepaard gaande met diverse weinig kwalitatieve vormen van werk of alternatieven voor werk. Dit gaat van zeer korte, onzekere jobs tot het invoeren van vormen van gemeenschapsdienst. Zogenaamd “verplicht vrijwilligerswerk”. Negatieve voorbeelden uit andere lidstaten (vb Hongarije) tonen aan dat deze invulling geenszins leidt tot actieve inclusie. De invoering hiervan, oa. in België, Nederland... houdt een sterk risico tot nieuwe uitsluiting in.

Ongelijkheden

De grote ongelijkheden tussen en in de lidstaten vormen een bedreiging voor welvaart en welzijn van de burgers, maar eveneens voor veiligheid en economische situatie. Het fiscaal beleid van Europa (en vooral, het gebrek eraan) én van de verschillende lidstaten doen deze ongelijkheden niet dalen, integendeel. Indien we een *social triple A* willen bereiken, dienen er ook streefdoelen vastgelegd worden rond ongelijkheid in en tussen de lidstaten.

6. Zijn er bestaande of opkomende beleidsmaatregelen, instellingen of bedrijfspraktijken die u als referentie zou aanbevelen?

maximaal 2000 teken(s)

- De automatische indexering van lonen en uitkering beschermt de koopkracht. België krijgt vaak landenspecifieke aanbevelingen om deze te verzwakken, terwijl het nét die indexering is die de mensen met een laag tot middelmatig inkomen beschermen tegen nog diepere armoede. Dit wordt eveneens erkend in het rapport van de Europese Commissie en ILO. (*Trends in the world of work: What effects on inequalities and middle-income groups, ILO and EC*). Dus zou dit systeem net tot voorbeeld moeten dienen voor de andere lidstaten.

Een aantal opmerkingen met betrekking tot verschillende domeinen:

Flexibele en zekere arbeidsovereenkomsten

Flexicurity beoogt een evenwicht tussen flexibiliteit en bescherming waarbij het inkomen en de maatschappelijke participatie op de veranderende arbeidsmarkt duurzaam worden gegarandeerd met ook aandacht voor levenslang leren. Het is in de huidige context echter moeilijk of zelfs risicovol om over flexicurity te spreken, flexicurity kan enkel werken in een context waarbij geen schaarste is aan tewerkstelling, en dan nog voor werknemers met een grote draagkracht en aanpassingsvermogen, wat vaak samenhangt met achtergrond, competenties en opleiding. We zien dat zelfs in economisch gunstiger periodes de realiteit van flexicurity voor mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt vaak leidt tot grote onzekerheid, weinig toekomstperspectief, en mensen in armoede houdt.

Lonen

Hierbij verwijzen we nogmaals naar het systeem van loonindexering. In de ontwerp tekst van EPSR wordt immers verwezen naar loonevolutie die afgestemd is op de productiviteit en losgekoppeld van inflatie. Dit is absoluut onproductief in het kader van het versterken van sociale rechten en het tegengaan van een verarming van de bevolking en van een verdwijning van de middenklasse. We pleiten daarentegen voor de promotie van loonindexering en loonvormingsmechanismen in overleg met de sociale partners.

Geïntegreerde sociale uitkeringen en diensten

Sociale beschermingsystemen worden “gemoderniseerd”, de lidstaten krijgen aanbevelingen om deze systemen te “moderniseren” om hun “leefbaarheid” op lange termijn te garanderen. We zien echter dat die modernisering vaak beperkt wordt tot een “downsizing”, het verzwakken van sociale bescherming en sociale zekerheid, het meer gericht toepassen, beperkter zowel op vlak van begunstigen, op vlak van kwaliteit, op vlak van diensten... Zowel de toegankelijkheid als de toereikendheid komen dan in gevaar. Onder modernisering verstaan wij het versterken van deze systemen, met alternatieve financieringsbronnen, het verruimen, verbreden en verdiepen, zodat burgers effectief een waardig leven kunnen leiden, wat een absolute voorwaarde is om überhaupt actief aan de samenleving te kunnen participeren.

Minimum Inkomen

Een degelijk (dit wil zeggen toegankelijk én toereikend) minimum inkomen zou voor iedereen in Europa gerealiseerd moeten worden. Dit vraagt een aantal budgettaire inspanningen, maar betekent ook meteen een enorme return on investment. In een aantal lidstaten is er vandaag nog geen enkele vorm van Minimum Inkomen, die naam waardig, in diverse lidstaten is het bedrag én de toegankelijkheid absoluut ondermaats. Zelfs in de best presterende lidstaten zijn er ernstige problemen op beide vlakken. Het is duidelijk dat met de Aanbevelingen die in het verleden door de Europese Commissie gedaan zijn (oa. in het kader van actieve inclusie), onvoldoende vooruitgang is geboekt. Willen we een degelijk sociaal niveau bereiken in Europa, is dit nochtans onontbeerlijk. Vandaar dat we pleiten voor een Richtlijn die de realisatie hiervan viseert.

Tot slot: concrete aanbevelingen

- Ontwikkel een **kaderrichtlijn voor een Toegankelijk en Toereikend Minimum Inkomen voor iedereen in Europa**.

Op vlak van toereikendheid dient men rekening te houden met de Europese Armoedegrens (relatieve indicator) en de referentiebudgetten per lidstaat (absolute indicator). Op vlak van toegankelijkheid dient men te zorgen dat niemand uit de boot valt, dus de voorwaardelijkheid beperken tot het reeds beschikken over een voldoende inkomen via andere bronnen.

- Realiseer een **effectieve sociale impact-analyse (ex ante én ex post)**, die ook daadwerkelijk gebruikt wordt, toegepast op alle EU beleid, met opschortende kracht indien uit de analyse blijkt dat bepaalde maatregelen een negatief effect zouden hebben op de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting
- Leg **concrete minima vast, én benchmarking naar de best presterende lidstaten** op vlak van armoede, ongelijkheid, toegang tot kwalitatieve diensten (gezondheidszorg, huisvesting,...), kwaliteitsvolle en duurzame tewerkstelling
- Introduceer een **gouden regel voor sociale beschermingsuitgaven**. Deze uitgaven zijn investeringen met een enorme return on investment.
- In alle beleid en aanbevelingen van de Europese Commissie dient rekening gehouden te worden met het streven naar de *Social Triple A*, bijvoorbeeld **geef sociale landenspecifieke aanbevelingen aan alle lidstaten** om hieraan tegemoet te komen (en vermijd landenspecifieke aanbevelingen die het omgekeerde kunnen veroorzaken, waaronder bijvoorbeeld aanbevelingen om het loonindexeringsmechanisme af te zwakken, sociale beschermingssysteem te beperken...)